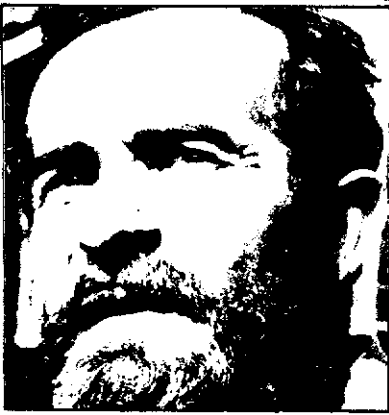

معرفی نمایشنامه‌نویسان جهان

اتول فوگارد

نمایشنامه نویسی از آفریقای جنوبی
و معترض به تبعیض نژادی

اتول فوگارد Athol Fugard تولد - ۱۹۳۲ م

صحنه‌ای از سیزده بانسی مرده است

اثر اتول فوگارد - کیپ تان ۱۹۷۲

اتول فوگارد در یازدهم ژوئن ۱۹۳۲ - م. در دهکده‌ی میرلبورک! واقع در منطقه کارو^۲ در آفریقای جنوبی دنیا آمد. پدرش از انگلیسی زبانان سفیدپوست آفریقای جنوبی بود که

1.Middelburg.

2.Karro.

اصلاً نسب ایرلندی داشت و مادرش یک آفریکانر^۱ زمانیکه اتول فوگارد دنیا آمد والدینش یک مغازه کوچک در میرلبروک را اداره می کردند. این خانواده به جز اتول صاحب یک دختر و پسر دیگر نیز شدند. هنگامیکه اتول سه ساله بود پدرش تصمیم گرفت در یکی از شهرهای بزرگ زندگی کنند. از این رو به شهر پورت الیزابت^۲، بندری صنعتی و معتبر در کناره اقیانوس هند مهاجرت کردند. بندری که جمعیت عظیمی از سیاه پوستان، سفیدپوستان، هندی ها، چینی ها و سایر نژادها در آن زندگی می کردند.

فوگارد در پورت الیزابت به مدرسه رفت و دوره دبیرستان را نیز در همین شهر به اتمام رساند. آنگاه در رشته فلسفه و جامعه شناسی دانشگاه شهر کیپ تاون^۳ پذیرفته شد، قریب سه سال و چند ماه در کیپ تاون بود، آنگاه یک دوره مسافرت به سایر شهرهای افریقایی را آغاز کرد، مدت شش ماه سرزمین های افریقا را بطرف مختلف از کیپ تاون تا قاهره، گشت. در سودان بدلیل مشکلات مالی در کشتی های تجاری مشغول کار شد. در سال ۱۹۵۴ به مدت دو سال به عنوان دریانورد به خاور دور رفت و در آنجا به کار پرداخت، چند سفر کوتاه نیز به اروپا و آمریکا رفت و مدتی در حرفه روزنامه نگاری فعالیت کرد. پس از بازگشت از این سفرها در سال ۱۹۵۶ فوگارد تصمیم گرفت فعالانه بکار تیاتر بپردازد و این زمانی بود که او با شیلامیرینک^۴ بازیگر سفیدپوست تئاتر در کیپ تاون آشنا شد. این آشنایی به ازدواج انجامید. فوگارد که در جستجوی کشف چیزهای تازه بود با کمک زنش یک گروه تجربی تیاتری را تأسیس کرد. نخستین کارهایشان اجازه اجرا و نشر در افریقای جنوبی را نیافت در سال ۱۹۵۸ به ژوهانسبورگ نقل مکان کردند، در جستجوی کار و گذران زندگی چند ماهی منشی دادگاه فارد بورگ Fardburg بود. اما به زودی پی برد که این کار با روح حساس او هماهنگ نیست و این شغل برایش بسیار رنج آور است. خودش در جایی از این دوره چنین یاد می کند:

«من شبیه یک کارخانه محکوم سازی شده بودم، تقریباً هر سه دقیقه یک افریقایی را به زندان می فرستادم یکی از زشت ترین کارهایی بود که در زندگی کرده ام، هیچ چیز دردناکتر از مشاهده قیافه آدم هایی نیست که چاره ای جز اطاعت و تحمل حکمی که به حق یاناحق به آنها روا شده ندارند. تازه داشتم می فهمیدم که کشور من در این مورد چگونه عمل می کند، فکر می کنم بدبینی شدید من نیز از همین کار ناشی شده است.»^۵ در همین ایام با

1. Africaner. به معنی افریقایی شده یا دورگه

2. Port Elizabeth.

3. Cape - town.

4. Sheila Miering

5. Three Port Elizabeth plays p.VIII

گروهی از سیاهپوستان ناحیه Ghetto طرح دوستی ریخت و تحت تأثیر این دوستان رنگین پوست و روابطش با مردم این ناحیه نخستین اثر بلند خود، بنام «جمعه بد»^۱ را به رشته تحریر درآورد، این اثر توصیف کننده وضعیت مردم سیاهپوست این ناحیه بود که همواره مورد تهدید قوانین سفیدپوستان واقع می شدند، این اثر توسط فوگارد به صحفه رفت و مورد توجه قرار گرفت. متعاقب آن فوگارد دادگاه را رها کرد و در «تئاتر ملی ژوهانسبورگ» به کار پرداخت و بی درنگ به نوشتن نمایشنامه دیگری تحت عنوان «نونکوگو»^۲ یا زنی با بیست و پنج سنت» پرداخت. این دو اثر سال ها بعد یعنی در ۱۹۷۴ به چاپ رسیدند.

در سال ۱۹۶۰ فوگارد به اتفاق همسرش به اروپا رفت، مدت یکسال در یکی از تئاترهای اروپا شروع به کار کرد و در ضمن نوشتن یادداشت هایی پیرامون تجربیاتش را نیز آغاز کرد. پس از مراجعت از اروپا نخستین کاری که به انجام آن موفق گردید به اتمام رسانیدن نمایشنامه «گره خون»^۳ و به صحفه بردن آن در سال ۱۹۶۱ بود. این اثر با استقبال فراوانی مواجه شد و فوگارد را به عنوان نویسنده ای که در شرایط متشنج افریقای جنوبی در جبهه هنر و فرهنگ به مبارزه با مسایل نژادی حاد پیرامون خود می پردازد مطرح ساخت.

شخصیت های این نمایشنامه دو برادر بنام های موریس^۴ و ذکریا^۵ از مادر دورگه ای هستند. موریس پوست روشنی دارد و توانسته خود را در میان سفیدپوستان جا بزند، شخصی تحصیل کرده و مال اندیش است وقت شناس است و پای بند به عقاید مذهبی. ذکریا پوست سیاهی دارد و آدمی است آزاد و خوشگذران و فقط در فکر همان لحظه ایست که در آن زندگی می کند. موریس به کارهای خانه می رسد و درباره محاسن مصاحبت، زندگی با برنامه و محبت برادرانه به برادرش اندرز میدهد. در حالیکه ذکریا برای امرار معاش کار می کند. پس از یک سال ذکریا ابراز می دارد که به همسری نیاز دارد. موریس او را وادار می کند که به زنی که از راه اعلان روزنامه با او آشنا شده و فقط با هم نامه نگاری می کنند آشنا شود.

دختر که نامش اتل لانگ^۶ است به مرور مایه بحرانی در زندگی دو برادر می شود. این

1.No Good Friday.

2.Nongago, awoman For 25 Cents.

۳. گره خون blood Knot, یا رشته خویشاوندی. قسمتی از این نمایش در کتاب آثاری از نویسندگان امروز افریقای جنوبی نوشته نادین کوردییمه - لیونل ابراهامز ترجمه محمود تقوی از سوی انتشارات امیرکبیر ۱۳۵۵ به چاپ رسیده است.

4.Moris

5.Zakariyya

6.Etel Lang

دختر عکسی از خود را می فرستد که نشان می دهد سفید پوست است و اضافه می کند که مایل است از دوست «مکاتبه ای» خویش دیدن کند. دو برادر تصمیم می گیرند که موريس با پوست سفید خود نقش این دوست را بازی کند. آنها تمام پس انداز خود را در تهیه لباس مناسبی برای این دیدار خرج می کنند. موريس که مانند سفیدپوستان لباس پوشیده فکر می کند که احساساتی مانند سفیدپوستان در او ایجاد شده است و در نتیجه ذکر یا طرز برخوردی مانند سیاه پوستان در برابر سفیدپوستان نسبت به موريس از خود نشان می دهد. اما به زودی نامه ای از دوست مکاتبه ای موريس می رسد و اطلاع می دهد که وی در آستانه ازدواج با مرد سفیدپوست دیگریست و این دوستی مکاتبه ای را برای همیشه تمام شده تلقی می کند. موريس بار دیگر لباس شیک خریداری شده را به تن می کند و در غالب ارباب سفیدپوست و خادمش ذکر یا سیاه به بازی می پردازند.^۱

در سال ۱۹۶۳ فوگارد نمایشنامه «مردم آنجا زندگی می کنند»^۲ (آنها زنده اند) را نوشت. این اثر ابتدا جهت نمایش در «برادوی»^۳ در نظر گرفته شده بود، لیکن تنها در انگلستان و افریقای جنوبی نمایش داده شد.

در همین ایام یکی از نواحی شهر پورت الیزابت به نام نیو برایتن^۴ از فوگارد جهت تشکیل یک گروه تئاتری دعوت نمود. فوگارد با تنی چند گروهی تئاتری دایر نمود که نام «افعی»^۵ را برای آن برگزیدند. اجراهایی همچون ماندراگولا اثر ماکیاول^۶، ویتزک اثر بوخنر^۷، دایره گچی قفقازی اثر برشت^۸، آنتیگون اثر سوفکل^۹ و نان جمعه در دوشنبه^{۱۰} اجرایی براساس بداهه سازی، از جمله آثاری بود که این گروه به صحنه برد. ذکر این نکته ضروریست که حکومت افریقای جنوبی همواره موانعی در سرراه فعالیت های این گروه ایجاد می کرد و بازیگران این گروه مجبور بودند که زندانی شدن چند عضو گروه را به خاطر

پرونده علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

۱. برای اطلاع بیشتر رجوع کنید به آثاری از نویسندگان امروز افریقای جنوبی. امیرکبیر.
 ۲. People are living there که مترجم محترم آقای محمود کیانوش به تناسب موضوع و اقتضای زبان آن را به «آنها زنده اند» برگردانده اند. این کتاب در سال ۱۳۵۰ توسط انتشارات نیل به چاپ رسید.

3. Broadway
 5. Serpent

4. New Brighton

۶. نیکولو ماکیاول Niccolo Machiavel، تاریخدان و سیاستمدار ایتالیایی ۱۵۲۷ - ۱۴۶۹ م.
 ۷. کارل گنورک بوخنر Karl Georg Buchner ۱۸۳۷ - ۱۸۱۳ م)
 ۸. برتولت برشت (Bertolt Brecht ۱۹۵۶ - ۱۸۹۸ م)
 ۹. سوفکل (سوفکلس) Sophocles ۴۹۵ - ۴۰۵ ق.م

10. Fridays Bread a monday.

درگیری‌های سیاسی و همچنین استبداد حاکم تحمل کنند. فوگارد سعی داشت در آثارش نیشتری بر دردهای جامعه‌اش فرو کند و زخم‌های سرریخته آفریقای جنوبی را برملا سازد. عمده‌ترین مسئله‌ای که در نمایشنامه‌های فوگارد جلب نظر محافل تئاتری خارج از آفریقای جنوبی را کرد حقایقی درباره رفتار غیرانسانی و مظالمی بود که اقلیت سفیدپوست براکثریت سیاه پوست اعمال می‌نمود، حقایقی که فوگارد با ظاهری آرام اما درونی طغیانی پرده از روی این فجایع و بیدادگری‌ها برمی‌داشت. یکی از نویسندگان آفریقای جنوبی در نامه‌ای که برای دوستش فرستاده این پرسش را مطرح می‌کند. «در این شرایط اختناق‌آمیز که زندگی مردم حساس آفریقای جنوبی را فراگرفته چگونه کسی می‌تواند هنر سازنده‌ای را عرضه کند؟ آنچه که اینجا می‌بینیم، بدتر از انحطاط اجتماعی است. آنچه که می‌بایم قطع مراد و مکالمه میان افراد است. تبعیض نژادی که بر زندگی مردم این کشور حکومت می‌کند حتی گفتگوهای کوتاه سرمیز شام را در سراسر شهرها زیر سلطه خود دارد.»^۱ اما می‌بینیم که «آثار نویسندگان آفریقای جنوبی در گوشه زندان در پس کوچه‌های محله‌های فقیر، در خانه‌های سفیدپوستان و به دست کسانی نوشته شده که در سراسر جهان دور از وطن و در تبعید به سر می‌برند، این نوشته‌ها به بخاری می‌ماند که با قدرت و بی‌اینکه در اصل خود تغییری دهد از لابلای سنگ‌های سخت می‌جوشد و بیرون می‌آید. به‌هرحال نویسندگان و هنرمندان آفریقای جنوبی با وجود فشار محیط توانسته‌اند احساسات و نظرات خود را ابراز دارند.»^۲

در سال ۱۹۵۶ فوگارد نمایشنامه «سلام و خداحافظ»^۳ را نگاشت. اثری زیبا که در آن چهره ستم‌دیده انسان آفریقای جنوبی را بسیار هنرمندانه ترسیم کرده بود. او از طریق برخورد خواهر و برادری دردمند مصیبت قومی را به‌نمایش می‌گذارد که در طول تاریخ تکرار می‌شود.

داستان نمایش به‌اختصار چنین است: هستر^۴ زنی خسته و دردمند که سال‌ها در ژوهانسبورگ به‌عنوان زنی بدکاره روزگار می‌گذرانده، چمدان در دست به‌خانه پدریش وارد می‌شود به‌آن امید که سهمی از آنچه که گمان می‌کند پدرش سال‌ها پیش به‌خاطر

۱. پیشگفتار آثاری از نویسندگان امروز آفریقای جنوبی، امیرکبیر.

۲. پیشگفتار آثاری از نویسندگان امروز آفریقای جنوبی، امیرکبیر.

۳. سلام و خداحافظ Hello and Goodbay نوشته اتول فوگارد ترجمه محمود کیانوش تهران،

نشر اندیشه چاپ اول ۲۵۳۵.

ساحه انفجاری که در خط آهن محل کارش به وقوع پیوسته بود و منجر به از دست دادن یک پای وی شده بگیرد و از حرفه نکبت‌بار خود رهایی یابد و مابقی عمر خود را به آسودگی سپری کند، اما آنچه که او با آن مواجه می‌شود واقعیتی تلخ و دردناک است. او در بدو ورودش با برادرش جانی^۱ روبرو می‌شود که عاطل و مسخ شده زندگی بیهوده‌ای را سپری می‌کند و از پدر و مادرشان نیز جز بقچه‌هایی از البسه مندرس و وسایلی بی‌مصرف چیزی برجای نمانده است. آن دو ضمن جستجو کردن این میراث فقیرانه و یادآوری خاطرات گذشته درمی‌یابند که زندگی امروز آنها ادامه زندگی آمیخته با فقر پدر و مادرشان است که در کار و مشقت خلاصه شده بود. راه‌گریز دیگری نیست، هستر بار دیگر چمدانش را برمی‌دارد تا به ژوهانسبورگ و به زندگی گذشته‌اش بازگردد.

در سال ۱۹۶۷ نمایشنامه «گره خون» در تلویزیون انگلستان به نمایش درآمد و بسیار مورد توجه قرار گرفت لیکن سبب خشم دولت افریقای جنوبی گردید تا آنجا که در ژوئن همین سال گذرنامه فوگارد را لغو کردند و از ابراز هر نوع دلیلی نیز خودداری نمودند.

«بوسمن و لنا»^۲ نمایشنامه بعدی فوگارد در سال ۱۹۶۹ نوشته شد و متعاقب آن نمایشنامه «سی زوئه بانسی مرده است»^۳، کار مشترک فوگارد، جانی کانی^۴ و وینستون انت‌شونا^۵ نیز نگاشته شد. این اثر در اکتبر ۱۹۷۲ در تئاتر The space در کیپ‌تاون و به کارگردانی خود فوگارد با موفقیت به صحنه رفت. در این نمایشنامه نیز سه انسان سیاه در مقابله با رخدادهای محیط خود قرار می‌گیرند و در معنا و مفهومی گسترده‌تر، نحوه زیست دردناک را باز می‌نمایند که از هرسو در منگنه است‌شمارند. «استایلز»^۶ از طریق عکاس‌خانه‌ای که دایر کرده، به شیوه تک‌گفتاری بلند به تشریح موقعیت فیزیکی و عاطفی محیط خود می‌پردازد و گاه که از مشتری‌ها و چند و چون احوالشان حرف می‌زند وضع و روحیه آدم‌های گرفتار در محیط را به ثبت می‌رساند گویی وقایع‌نگاری است که دیده‌ها و شنیده‌های خویش را به سینه تاریخ می‌سپارد تا فصلی ننگین از زندگی انسان را شهادت دهد. بونتو^۷ و سی‌زوئه شخصیت‌های دیگر نمایش‌اند که از طریق آنها «انسان سیاه» مصایب و درگیری‌هایش از جوانب مختلف برانداز می‌شود.

1. Johnnie

2. Boesman and Lena

۳. سی‌زوئه بانسی مرده است Sizwe Bansi is dead، ترجمه محمود کیانوش تهران، نشر اندیشه

۲۵۳۶

4. Jhone Kani

5. Winston Ntshoan

6. Styles

7. Bonto

فوگارد که طی سال‌های ۷۱-۱۹۷۰ در خارج از کشورش به سر می‌برد بار دیگر اجازه کار به وی داده شد و حکومت افریقای جنوبی گذرنامه‌اش را به وی بازگرداند. جزیره^۱ نمایشنامه بعدی فوگارد است که در سال ۱۹۷۳ نوشتن آن به پایان رسید. قهرمانان این نمایش دو زندانی سیاه پوست هستند به نام‌های «جان»^۲ و «وینستون»^۳ که در جزیره روبن^۴ واقع در افریقای جنوبی دوران محکومیتشان را سپری می‌کنند، جان به برویچه‌های زندانی قول داده است که به کمک وینستون برای مراسمی که در زندان و در حضور مقامات برگزار می‌شود، بنا به علاقه مفرطش تياتری اجرا کند و برای این منظور صحنه کرئون از نمایشنامه آنتی‌گون^۵ اثر سوفکل را در نظر گرفته است. در نمایش آنتی‌گون اثر سوفکل پولی‌نیس^۶ و اته‌اوکل^۷ پس از مرگ پدرشان ادیپ شاه قرار می‌گذارند که هر کدام یکسال حکومت کنند و پس از یکسال حکومت را به دیگری واگذارند و به کشور مجاور بروند.

پولی‌نیس خُلف وعده می‌کند. اته‌اوکل با لشکری که فراهم می‌کند به جنگ برادر می‌آید. هر دو برادر در صحنه نبرد کشته می‌شوند و کرئون دایی آنها به قدرت می‌رسد. نمایشنامه آنتی‌گون از اینجا شروع می‌شود که کرئون دستور می‌دهد اته‌اوکل را با تمام تشریفات به خاک بسپارند و جسد پولی‌نیس بر خاک بماند تا طعمه پرنده‌گان و حیوانات بشود، آنتی‌گون خواهر این دو برادر قانون را زیر پا گذاشته و جسد برادرش پولی‌نیس را به خاک می‌سپارد و توسط مأموران کرئون دستگیر می‌شود. آنتی‌گون در رویارویی با کرئون تمام اتهامات وارده از طرف حکومت را پذیرفته عمل خود را صحیح و شرافتمندانه توصیف می‌کند و مجازات این عمل را که زنده به گور شدن است به جان می‌خرد، آنتی‌گون خواهر دو برادر این قانون را زیر پا گذاشته و جسد برادرش پولی‌نیس را به خاک می‌سپارد و توسط مأموران کرئون دستگیر می‌شود. آنتی‌گون در رویارویی با کرئون تمام اتهامات وارده از طرف حکومت را پذیرفته، عمل خود را صحیح و شرافتمندانه توصیف می‌کند و مجازات این عمل را که زنده به گور شدن است به جان می‌خرد و جان و وینستون با ارایه این

1.The Island

2.John

3.Winston

۴. جزیره روبن Rouben واقع در افریقای جنوبی در گذشته محل گذراندن آخرین روزهای زندگی طاغوتیان و مبتلایان به امراض خطرناک بود و بعداً به زندانی مخصوص مخالفان رژیم نژادپرست افریقای جنوبی تبدیل شد.

5.Antigone

6.Polinices

7.Eteocle

صحنه در واقع اعتراض می‌کنند. آنها با مطرح کردن آنتی‌گون اسطوره آنتی‌گون‌های زمان را مطرح می‌کنند، وینستون که نقش آنتی‌گون را ایفا می‌کند خود در وضعیتی مشابه او قرار دارد لیکن در زمان، مکان و شرایطی دیگر.

نمایشنامه‌های اورست^۱، ۱۹۷۱ اظهارات پس از دستگیری به خاطر یک عمل خلاف اخلاق^۲ ۱۹۷۴ دی میتوس^۳ ۱۹۷۶ و درسی از آلونس^۴ ۱۹۷۹ دیگر نمایشنامه‌هاییست که فوگارد تا سال ۱۹۷۹ نگاشت. علاوه بر آثار ذکر شده چند کتاب داستان، چندین فیلمنامه از جمله فیلمنامه‌ای به نام مهمان^۵ که براساس زندگی یکی از شخصیت‌های اندیشمند افریقای جنوبی نگاشته شده. Mille Miglia فیلمنامه دیگری که برای تلویزیون B.B.C انگلستان نوشته شد، بوسمن و لنا که به صورت فیلم سینمایی بازآفرینی گردید، و نیز بازیگری در چندین فیلم سینمایی معتبر از دیگر کارهای قابل ذکر فوگارد است.

فوگارد اغلب در شهرهای بزرگ افریقای جنوبی و یا در خارج از کشورش به کار تئاتر و سینما مشغول است.

ترجمه و تألیف: منصور خلیج

منابع

1 - The Reader's Encyclopedia of world Drama by J.Gassner. Page 8-9

2 - Three Porth Elizabeth plays.

Athol Fugard - oxford university press - London 1974.

۳ - آثاری از نویسندگان امروز افریقای جنوبی نوشته نادین کوردیمه - لیونل ابراهامز

South Africa writing today - Nadina Gordimer and Lionel Abrahams.

ترجمه محمود تقوی، انتشارات امیرکبیر ۱۳۵۵.

پرتال جامع علوم انسانی

1.Orestes

2. Statements after an Arrest under the Immorality

3. Dimetos

4.The guest